

підприємництва як до чогось лояльнішого до нього (працівника), але все одно спираючеєся на встановлені норми.

Також, хоч я не прихильник виведення означень за допомогою семантики слів, але тут можна зазначити, що *cultura* з латини перекладається як «обробіток» та корпоративну культуру можна назвати свого роду процесом «обробки» особи під стандарти організації.

Стандарти організації та дисциплінація зазначаються професійною етикою – нормою, кодексом, визначаючим поведінку працівника; що відповідає існуючим законам.

«Використання хитрості й лукавства в керуванні державою або взагалі в адмініструванні» – можливо найкоротша вижимка ідеї Макіавеллізму, і насправді мабуть кожен хто стикався з корпоративною культурою, та невідокремлюємої від неї мораллю прописаною професійною етикою, помічав несправжність стосунків серед колегами (в меншому ступені) та керівництвом (в більшому). Ніби не усі організаційні наміри озвучуються як вони є – зазвичай лише абстрактна головна ціль та окремі формалізовані ясніші завдання, котрі все одно подаються під фльором специфічної мови кодексу компанії. На жаль, через ілюзію добробуту та невизначенність цілей відчувається деяка дереалізація.

Ціль виправдовує засоби, а особливо прибуткові. Яку б атмосферу не намагались створити зараз роботодавці, фактом залишається, що людині не варто тішитись ідеями, про легку беззаботну роботу в дружньому колективі. Насправді можна зробити гучну заяву – сьогодні, починаючи з ХХ сторіччя, людина працює якнайбільше аніж за останні декілька століть пред тим. Через це і до умов, комфорту не заважаючому продуктивності, постало більше вимог. Можливо це і труд на довгі роки емперичного дослідження в майбутньому, але про це важливо не забувати.

Я не хочу виправдовувати сьогоднішній підхід, як і спростовувати його, але на мою думку, професійній етиці пора признати своє «лукаве» нутро, недієспособність в довгостроковій перспективі, особливо щодо впливу на ментальне здоров'я працівників, та дотримуватись:

- або жорстких правил з явною дисципліною,
- або відмовитись від пануючої зараз професійної етики хоча б поза межами сфери обслуговування,
- або удосконалитись на поприщі ідей Макіавеллізму.

Булінг як прояв морального зла в міжособистісних відносинах

*Наталія ЯЗАН, здобувачка III освітньо-наукового ступеня (PhD)
Науковий керівник – Наталія ФІЛІПЕНКО, докторка юридичних наук, професорка,
Національного аерокосмічного університету ім. М. С. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Моральне зло – це зло, яке людина обирає; обирає тією чи іншою мірою, в силу тих або інших причин. Осмислення цих причин вибору зла, досягнення

таємниці походження зла у волі суб'єкта завжди залишалося однією з найпекучіших проблем теології, філософії, етики. Можна сказати, що дана проблема незмінно виявлялася гострішою, ніж проблема походження добра: адже добро, так чи інакше пов'язане з позитивним розвитком буття як такого, реалізацією його цілісного призначення, а отже, й цілісного призначення людини як частки буття [1, с. 63].

Можна виділити два основних види морального зла: перший постає як активне самоствердження за рахунок інших, другий – виражається у небажанні чинити опір зовнішньому впливу, власним «злим» схильностям і потягам. Ці види морального зла визначають як ворожість-тарозпущеність. Спільною та визначальною для обох є санкція людської волі.

Складовою частиною морального зла можна вважати булінг.

Згідно положень чинного українського законодавства булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [2].

На думку В.В. Каблюк сутністю «Булінгу» (цькування) є дії учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному чи сексуальному насильстві. Такі дії вчиняються стосовно дитини чи дитиною стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого може бути заподіяна шкода психічному чи фізичному здоров'ю потерпілого [3]. Булінг може здійснюватись також із застосуванням засобів електронних комунікацій.

Це явище все більше поширюється як в Україні, так і в усьому світі. Обумовлене це, зокрема, тим, що набуває популярності насильницька модель поведінки, пояснюють спеціалісти. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) Україна посідає четверту сходинку серед країн Європи за рівнем проявів агресії підлітків. На першому місці Росія, на другому – Албанія і на третьому – Білорусь [4].

ЮНІСЕФ визначає булінг (від англ. to bull – переслідувати) як небажану агресивну поведінку дітей шкільного віку, яка призводить до цькування дитини іншою дитиною чи групою дітей з метою приниження, залякування та демонстрації сили.

Відповідно до дослідження ЮНІСЕФ:

- 67% дітей в Україні у віці від 11 до 17 років стикалися з проблемою булінгу;
- 24% дітей стали жертвами булінгу;
- 48% дітей нікому не розповідали про випадки булінгу;
- 44% школярів були спостерігачами булінгу, але ігнорували його, бо їм було страшно за себе;
- більшість дітей булять за те, що вони виглядають, говорять, думають не так, як інші діти.

Кожна друга дитина віком від 13 до 15 років - приблизно 150 мільйонів дітей у світі - повідомляють, що зазнавали насильства з боку однолітків в школах або поблизу школи. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) Україна посідає четверте місце серед країн Європи за рівнем прояву булінгу серед дітей [5].

Булінг охоплює нерівність сили та влади, що приводить жертву в стан, у якому вона не здатна ефективно захищатися від негативних дій. Це і є відмінною рисою булінгу від простого конфлікту. В конфлікті учасники рівні, а в булінгу жертва завжди виявляється слабшою, їй важче себе захистити, проти неї може виступати група. Ще одна характерна риса боулінгу – він передбачає свідому поведінку, спрямовану на те, щоб завдати шкоди та страждання іншій людині [3].

Спираючись на ствердження доктора філософських наук, професора В.О. Лозового, під моральним злом розуміється все те, що перешкоджає єднанню людей, гармонізації суспільних відносин. Це насильство і злочинність, скупість і грубість, байдужість до інтересів людини і суспільства, крайні форми егоїзму, агресивність, підлість [6, с. 85].

А повертаючись до визначення терміну «Булінг», ми з усією впевненістю можемо стверджувати, що він є чистим проявом морального зла, в якому є прояв скупості, грубості, байдужості до інтересів людини і суспільства, егоїзму, агресивності, підлості і жорстокості у відносинах з іншою особистістю та оточуючим суспільством.

Література:

1. Малахов В. А. Етика: Курс лекцій. Навч. посібник. 5-те вид. К.: Либідь, 2004. 384с. URL: Кодекс України про адміністративні правопорушення
2. Каблюк В. В. Булінг як актуальна соціально-педагогічна проблема. Чому діти стають булерами? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/buling-ak-aktualna-socialno-pedagogicna-problema-comu-diti-staut-bulerami-197921.html>
3. Булінг, або шкільне цькування: налякати поліцією не вдасться, що ж робити? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28886363.html>
4. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/protidiya-bulingu>
5. Етика: Навч. посіб. / В.О. Лозовой, М.І. Панов, О.А. Стасевська та ін.; За ред. Проф. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 224 с. – Бібліогр. С. 219 – 221., с. 85

Моральне зло як індикатор розвитку культури

*Світлана ЧМИХУН, доцентка, кандидатка філософських наук,
Іван НОСЕНКО, здобувач освіти
Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Здатність людини розрізняти добро і зло – фундамент моральності. Соціально-філософське дослідження феноменів добра і зла дає змогу осмислити їх як механізми взаємозв'язку людини зі світом, зрозуміти, що вони позначають не тільки етичну грань активності людини, а й ставлення людини до самої себе, природи, соціального. Як відправну точку для роздумів використаємо ідею про